

QUAN HỆ ĐỐI NGOẠI CỦA ARẬP XÊUT VỚI CÁC NƯỚC TRUNG ĐÔNG

Là trung tâm lịch sử và địa lý của đạo Hồi, Ả Rập Xêut là một trong những nước giàu nhất thế giới. Ả Rập Xêut là nước lớn nhất trong bán đảo Ả Rập với diện tích 2.150.000km² và dân số khoảng 17,5 triệu người. Đặc biệt, đây là quê hương của nhà tiên tri Mohamet, với danh vị này, nó là trung tâm lịch sử và địa lý của đạo Hồi. Sự hiện hữu của thủ phủ Lamecque trên lãnh thổ Ả Rập Xêut là con át chủ bài tôn giáo, kinh tế và chính trị. Chưa bao giờ chủ nghĩa thống nhất Ả Rập lại cụ thể và hợp với tôn giáo như thế xung quanh lâu đài Kaba.

Ả Rập Xêut luôn được coi là quốc gia ôn hoà nhất trong khu vực Trung Đông trong quan hệ với các quốc gia Hồi giáo, với một số nước trong khu vực, với phương Tây như Mỹ, EU và với Nhật Bản, Hàn Quốc... Ả Rập Xêut được ví như là “ người canh gác, bảo vệ cho thánh địa thiêng liêng của đạo Hồi”. Hàng năm, có hàng triệu những tín đồ Hồi giáo từ các nước đạo Hồi láng giềng hành hương quy tụ đến nơi đây. Là một quốc gia giàu có hơn trong khu vực, Ả Rập Xêut đã tiếp tục viện trợ phát triển cho các quốc gia Ả Rập kém phát triển hơn và các quốc gia Hồi giáo khác. Mặc dù không

có chính sách nhất quán trong quan hệ ngoại giao giữa với Iran, Ai Cập và một số quốc gia Trung Đông khác, nhiều lần Ả Rập Xêut đã cắt đứt quan hệ ngoại giao với các nước này, nhưng quốc gia Hồi giáo này vẫn đóng vai trò là “con át chủ bài” trong khu vực.

- Quan hệ Ả Rập Xêut – Yêmen

Yêmen là quốc gia nằm trong vịnh Ả Rập nhưng không phải là thành viên của Hội đồng hợp tác vùng Vịnh (GCC). Ả Rập Xêut đã không đồng ý kết nạp Yêmen bởi vì cho rằng quốc gia này thuộc chính phủ Cộng hoà. Trong lịch sử quan hệ giữa Ả Rập Xêut với Yêmen không mấy tốt đẹp. Năm 1934, vua Abd al Aziz của Ả Rập Xêut đã đưa quân tới Yêmen để khống chế quốc gia này, tuy nhiên nỗ lực đó đã không mấy thành công. Quan hệ kém “mặn nồng” giữa Ả Rập Xêut và Yêmen bắt nguồn từ sự tranh chấp đường biên giới với Yêmen. Tuy nhiên, vào năm 1992 Ả Rập Xêut đã bình thường hoá quan hệ với Yêmen.

- Quan hệ Ả Rập Xêut – GCC:

Mối quan hệ thân thiết nhất trong khu vực Trung Đông của Ả Rập Xêut là với các nước thành viên GCC gồm: Baranh, Cô Oet,

Cata, Ôman và Các tiểu vương quốc Arập thống nhất (UAE). Trong quan hệ với thế giới Arập, chính sách của Arập Xêut luôn hướng đến hỗ trợ phát triển kinh tế xã hội của các nước Arập kém phát triển và sử dụng những ảnh hưởng ngoại giao để giải quyết các tranh luận giữa thế giới Arập với các khu vực bên ngoài. Trong mục tiêu ngoại giao của Arập Xêut, quốc gia này mong muốn đóng một vai trò tích cực trong các cuộc tranh luận giữa thế giới Arập với các quốc gia khác trong tổ chức Hồi giáo. Thông qua tổ chức này, Arập Xêut phân bổ các nguồn quân sự và tài chính để hỗ trợ an ninh, kinh tế cho sự phát triển của đạo Hồi và từng nước thành viên trong GCC. Arập Xêut luôn có những mối quan hệ gần gũi và thân thiết với các nước này. Năm 1992, quốc vương Arập Xêut đã liên minh với các đồng hữu cùng chế độ quân chủ là Baranh, Cô Oet, Ôman, Cata và Các tiểu vương quốc Arập Thống nhất (UAE) để thành lập một tổ chức kinh tế, an ninh thống nhất khu vực. Arập Xêut là nước dẫn đầu trong sự hình thành và phát triển của GCC. Trong năm 2005, quan hệ giữa các quốc gia này đã nguội đi một chút khi Baranh, Ôman và Các Tiểu vương quốc Arập Thống nhất (UAE) ký kết Hiệp định thương mại song phương với Mỹ. Arập Xêut cho rằng GCC là một tổ chức đàm phán tập thể và các hiệp định thương mại song phương sẽ vi phạm các hiệp ước thuế quan đối ngoại của GCC nếu chưa được sự đồng ý của Ủy ban tối cao trong tổ chức GCC.

- Vai trò của Arập Xêut trong cuộc chiến Ixaren-Palexstin:

Với vai trò là cầu nối trong các cuộc đàm phán hoà bình giữa Ixaren và Palexstin, chính phủ Arập Xêut thường là

trung gian trong các cuộc khủng hoảng của khu vực và hỗ trợ các cuộc đàm phán hoà bình giữa Ixaren và Palexstin. Là thành viên của Liên minh Arập, Arập Xêut hỗ trợ giải quyết việc Ixaren phải rút quân ra khỏi lãnh thổ chiếm đóng ở dải Gada và Bờ tây sông Gioocdan từ năm 1967. Theo quy định của Liên hợp quốc, điều 242 nêu rằng Arập Xêut hỗ trợ giải quyết hoà bình giữa cuộc xung đột Arập và Ixaren nhưng không chấp thuận những phán quyết về trại David. Arập Xêut khẳng định rằng họ sẽ không có khả năng đạt được một giải pháp chính trị toàn diện mà đảm bảo quyền của Palexstin và những vấn đề xung quanh Jerusalem. Mặc dầu Arập Xêut đã phá hỏng quan hệ với Ai Cập trong vụ trại David, nhưng 2 quốc gia này đã nối lại quan hệ từ năm 1987. Tháng 3 năm 2002, Hoàng thái tử Abdallah đã kiến nghị một chương trình hoà bình cho Trung Đông tại hội nghị thượng đỉnh thường niên của Liên minh Arập. Tại cuộc họp này, chính phủ các nước Arập đã họp bàn về vấn đề bình thường hóa quan hệ và các vấn đề an ninh của Ixaren để trao đổi với việc Ixaren phải rút toàn bộ quân của mình trong các khu vực chiếm đóng của vùng đất Arập, sự công nhận về một quốc gia Palexstin độc lập với thủ đô Jerusalem và sự hồi hương của người tị nạn Palexstin. Ngày 18/4/2007, Liên đoàn Arập đã cử Arập Xêut và Gioocdani đi đầu trong việc tiếp xúc với Ixraen để thúc đẩy kế hoạch hòa bình do Arập Xêut đề xuất nhằm giải quyết cuộc xung đột Ixraen-Palexstin. Ngoại trưởng Arập Xêut cho biết hai nước này sẽ cố gắng "khởi xướng cuộc nói chuyện trực tiếp" với Ixraen, "kêu gọi chính phủ và người dân Ixraen chấp nhận sáng kiến hòa bình Arập và nắm lấy cơ hội này để

nổi lại các cuộc thương lượng nghiêm túc ở tất cả các cấp"

- Quan hệ Arập Xêut với Iran và Irắc:

Arập Xêut là quốc gia ở khu vực Trung Đông luôn quan tâm, hỗ trợ, hoà giải các cuộc xung đột giữa các nước trong khu vực. Ngoài ra, quốc gia này luôn đề phòng với các cuộc nội chiến, khủng bố nổ ra và quân thù địch bên ngoài như là sự đe dọa tiềm tàng đến phát triển kinh tế và an ninh quốc gia. Vì thế, mục tiêu của chính sách đối ngoại của Arập Xêut vẫn duy trì sự ổn định chính trị trong khu vực biên giới Trung Đông và xung quanh Vịnh Arập. Sự quan tâm lớn nhất của Arập Xêut trọng tâm vào hai quốc gia láng giềng Irắc và Iran. Từ năm 1970, mối quan hệ giữa Arập Xêut với hai quốc gia này đã từng là bạn và cũng là kẻ thù. Bản chất của quan hệ này ở bất kỳ thời điểm nào cũng đều ảnh hưởng đến quan hệ ngoại giao giữa Arập Xêut với các quốc gia khác.

Trong lịch sử đối ngoại của Arập Xêut, quan hệ với Irắc là một trong những quan hệ gây nhiều phức tạp nhất trong chính sách đối ngoại của quốc gia Hồi giáo này. Trong thời kỳ 1960-1970, Riyadh đã nghi ngờ Irắc về cuộc phản đối hỗ trợ chính trị của Arập Xêut. Bởi vậy, quan hệ giữa hai quốc gia này trở lên rất căng thẳng. Arập Xêut đã cố gắng kìm chế sự căng thẳng trong quan hệ với Irắc bằng việc củng cố quan hệ với các quốc gia như Iran, Cô Oet, Siri và Mỹ. Đầu năm 1975, Irắc đã làm dấy chính sách đối ngoại của mình và quan hệ giữa Arập Xêut với Irắc được cải thiện đáng kể. Quan hệ này còn tương đối thân thiết bắt đầu từ thời gian xảy ra cuộc cách mạng Hồi giáo Iran năm 1979. Trong

cuộc chiến tranh Iran-Irắc năm 1980, Arập Xêut đã hỗ trợ tài chính rất nhiều cho Irắc. Ví dụ, trong thời gian 8 năm xung đột, Arập Xêut đã cho Irắc vay với mức lãi suất thấp và các khoản hỗ trợ không hoàn lại lên tới 25 tỷ USD.

Trong cuộc chiến tranh giữa Irắc và Iran năm 1980, Arập Xêut đã thuyết phục các nước láng giềng ký kết hiệp ước phòng thủ. Trong thời gian đầu xung đột, lực lượng Irắc đã đạt được một số thắng lợi ở Iran. Quan hệ giữa Iran và Arập Xêut đã xấu đi rất nhiều bởi Arập Xêut đã hỗ trợ tài chính cho Irắc trong cuộc chiến tranh giữa Iran – Irắc năm 1980. Iran đã rất phản đối sự hỗ trợ này và cho rằng Arập Xêut là đồng minh với Irắc. Các nhà lãnh đạo Hồi giáo của Iran đã kêu gọi phá đổ tất cả chế độ quân chủ của Arập Xêut. Quan hệ này được nối lại sau cuộc chiến tranh vùng Vịnh năm 1991.

- Quan hệ Arập Xêut - Ixaren:

Arập Xêut luôn cố gắng đóng vai trò là một "sứ giả hoà bình" trong việc giải quyết xung đột giữa Ixraen với thế giới Arập. Tuy nhiên kết quả mà nó mang lại rất khác nhau. Năm 1981, vua Fahd đã đề nghị một sáng kiến "vùng đất hoà bình" để giảm tình trạng căng thẳng giữa Quân giải phóng Palestin (PLO) và Ixaren. Năm 2002, Arập Xêut đã xuất bản một ấn phẩm về hoà bình giữa một bên là thế giới Arập và một bên là Ixaren. Trong ấn phẩm này, Arập Xêut mong muốn là nước trung gian, kết nối các chương trình hợp tác hoà bình giữa thế giới Arập với Ixaren. Cũng trong năm 2002, Arập Xêut đề nghị một kế hoạch hoà bình trong tờ "Time New York" và tại hội nghị cấp cao của Liên đoàn Arập ở Beirut. Kế hoạch này được dựa trên nghị quyết Uỷ ban hoà bình

điều 242 và 338 của Liên hiệp quốc. Bộ trưởng ngoại giao Ixaren, ông Shimon Peres tuyên bố rằng “Arập Xêut có vai trò rất quan trọng trong việc duy trì hoà bình giữa Ixaren và các nước Arập khác, là cầu nối cho hoà bình ở khu vực. Tuy nhiên, giải pháp này sẽ khó được thực hiện khi mà các tổ chức khủng bố chưa bị tiêu diệt và bất cứ một kế hoạch hoà bình nào cũng phải được thảo luận trực tiếp giữa Ixaren với Palextin và các nước Arập khác” (Nguồn: BBC times). Năm 2006, Arập Xêut kêu gọi Mỹ can thiệp cuộc xung đột giữa Ixaren và lực lượng Hezbollah ở Libăng nếu như muốn một sự thoả ước hoà bình giữa Arập Xêut với Ixaren.

Trong tiến trình gia nhập tổ chức WTO, Mỹ và Ixaren cam kết ủng hộ Arập Xêut vào WTO nếu như quốc gia này loại bỏ sự tẩy chay thương mại với Ixaren. Arập Xêut đã tổ chức hội nghị trong các nước Arập bàn về vấn đề tẩy chay thương mại đối với Ixaren. Tuy nhiên, hội nghị này không mang lại kết quả cuối cùng. Lập trường của Arập Xêut vẫn không thay đổi và vấn đề tẩy chay thương mại giữa Liên đoàn Arập với Ixaren vẫn còn là vấn đề chưa thể giải quyết một sớm một chiều. Ngày 13/03/2006, Arập Xêut đã chủ trì Hội nghị Hồi giáo diễn ra hàng năm tại Riadh để thảo luận về vấn đề tẩy chay chống lại Ixaren. Ngay lập tức, việc làm này đã bị các nước Arập nghi ngờ Arập Xêut đồng lõa với Mỹ để ủng hộ việc bãi bỏ rào cản thương mại với Ixaren. Tháng 5/2006, một phái đoàn chính thức của Arập Xêut đã đến Cata để dự cuộc họp được tổ chức bởi Văn phòng tẩy chay các quốc gia Arập. Cuộc họp này đã kêu gọi tính quả quyết và nhất quán trong việc tẩy chay các sản phẩm của Ixaren xâm

nhập vào các nước Arập. Ông Mohammad al-Tayyeb Bouslaa - Chủ tịch văn phòng đã phát biểu rằng “các nước Arập cần xiết chặt việc tẩy chay như là phương thức để bảo vệ sự từ chối của chúng ta tới quốc gia xâm lược Ixaren và bắt buộc Ixaren phải thi hành các quy định của Liên hiệp quốc”. Một số quốc gia Arập khác như Ai Cập, Gioocdani và Môrixơ có quan hệ với Ixaren đã bị trục xuất khỏi liên đoàn. Nói chung, trong vấn đề này, Arập Xêut rất lưỡng lự trước quyết định của mình, một mặt phải đóng vai trò trong Liên đoàn Arập, mặt khác Arập Xêut không muốn mất lòng với Mỹ. Tuy nhiên, chính quyền Arập Xêut vẫn tuyên bố rằng “Arập Xêut sẽ duy trì đầy đủ các điều ước cam kết trong WTO và sẽ tuân theo các quy định về tẩy chay của Liên đoàn Arập nhưng với điều kiện không ảnh hưởng quá đến quan hệ ngoại giao với Mỹ” (Nguồn: Gulf News, Jun 06 2006).

Tài liệu tham khảo

1. Iran-Arab relations theo www.Wikipedia.com
2. Saudi Arabia in Islam theo <http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/>
3. Persian Gulf War, 1991 theo <http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin>
4. Saudi Arabia in The Arab-Israeli Conflict theo <http://www.mideastmonitor.org/>
5. Nỗ lực giải quyết xung đột palestine-Ixaren theo www.vnnet.vn
6. Saudi Arabia Continues Boycott of Israel theo <http://www.jewishvirtuallibrary.org/>

Tổng hợp: Lê Quang Thắng

Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông